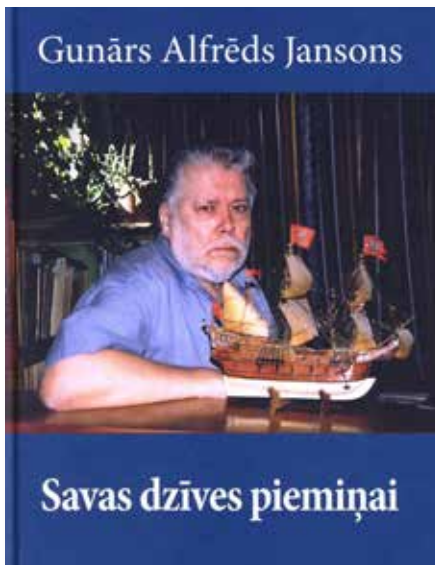

“SAVAS DZĪVES PIEMIŅAI” — ARHITEKTA GUNĀRA JANSONA ATMIŅU GRĀMATA

Gunārs Alfrēds Jansons

Savas dzīves piemiņai

Rīga: Turaidas rezervāts un Latvijas vēstures institūts, 2017. 480 lpp.

Turaidas muzejrezervāts un Latvijas vēstures institūta apgāds ar Valsts Kultūrkapitāla fonda atbalstu 2017. g. maijā publicējis Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda doktora, arhitekta Gunāra Alfrēda Jansona (1928–2013) grāmatu “Savas dzīves piemiņai”. Tajā lasāmas autora atmiņas par bērnības un jaunības dienu notikumiem. Grāmatas pielikumā, kuru sastādījis LZA akadēmiķis Andris Caune, ievietota īsa informācija ar G. Jansona galvenajiem dzīves un profesionālās darbības datiem, LZA akadēmiķes Ieva Osas sastādīts autora publicēto darbu saraksts un literatūras saraksts ar publikācijām par viņu, kā arī laikabiedru: kādreizējo darbavietu un vairāku mākslas vēsturnieku — LZA prezidenta Ojāra Spārīša, LZA goda locekļa Imanta Lancmaņa,

Dr. art. Elitas Grosmanes u.c. atmiņas. Tajās dots novērtējums arhitekta G. Jansona profesionālajam veikumam un ieskicētas dažādas sadzīves situācijas un viņa rakstura īpašības.

Arhitekts G. Jansons bija izcils profesionālis. Viņš pētīja Latvijas viduslaiku mūra arhitektūras pieminekļu un 17.–19. gs. koka dzīvojamu ēku būvvesturi, kā arī izstrādāja to konservācijas, rekonstrukcijas un restaurācijas projektus. No 1958. g. līdz aiziešanai pensijā 1994. g. viņš strādāja tikai vienā darbavietā — Vecrīgā, Pils ielā 17/19, esošajos “Trīs brāļos”, kur bija izvietotas LPSR Ministru padomes Valsts celtniecības un arhitektūras komitejas Zinātniskās restaurācijas ražošanas darbnīcās, kas laika gaitā vairākkārt mainīja savu nosaukumu, 80. gadu

beigās kļūstot par Restaurācijas institūtu. G. Jansons projektēja restaurāciju vairākām Vecrīgas ēkām, tai skaitā bij. Katrinas baznīcai un Franciskāņu klostera teritorijā, Laiņu ielā 8 un Šķūņu ielā 9, bij. Lielās ģildes Minsteres istabai, bij. Angļu jūrnīku klubam Anglikāņu ielā, Bloka muižiņai Vienības gatvē 27, Melngalvju namam u.c. Viņš strādāja pie Jelgavas pils interjeru un Ainažu jūrskolas memoriālā muzeja atjaunošanas projektiem, piedalījās Baltijas senāko mūra celtnu — Ikšķiles pils un baznīcas drupu arhitektoniskajā izpētē un konservācijā, bet no 1968. g. vadīja Turaidas pils izpēti un rekonstruktīvās restaurācijas projekta izstrādi.

Atšķirībā no lielākās daļas savu laikabiedru arhitektu G. Jansons ne tikai veica arhitektūras pieminekļu uzmērošanu un izstrādāja to atjaunošanas un labiekārtošanas projektus, bet pievērsās arī zinātniskajai izpētei un gatavoja publikācijas. 20. gs. 60. gados Rīgas Politehniskā institūta neklāties aspirantūrā G. Jansons strādāja pie disertācijas, bet birokrātisku šķēršļu dēļ to neaizstāvēja. Savāktos materiālus viņš publicēja grāmatā “Kurzemes pilsētu senās koka ēkas, 17. gs. — 19. gs. vidus” (1982), kas iznāca savulaik populārāajā Latvijas Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrības izveidotajā sērijā “Latvijas PSR arhitektūras un mākslas pieminekļi”. Viduslaiku pilīm un baznīcām veltīta 1987. g. izdotā G. Jansona brošūra “Arhitektūras pieminekļi Gaujas Nacionālajā parkā”, kurā apkopotā informācija par seno celtnu vēsturi un arhitektūru izraisīja ne tikai profesionāļu, bet arī plaša lasītāju loka interesi. Rūpīgā pētniecības darba rezultāti par Ikšķiles viduslaiku pils un baznīcas drupām 2004. g. tika publicēti grāmatā. Vēl viena monogrāfija “Turaidas pils arhitektūra, 13.–17. gadsimts” laista klajā 2007. g., tajā dodot šīs Rīgas arhibīskapijas pils arhitektūras attīstības un būvperiodu pamatotu izvērtējumu un datējumu. G. Jansons regulāri publicēja zinātniskus rakstus Latvijas vēstures institūta izdevumos — krājumos “Senā Rīga”, “Latvijas viduslaiku

pilis” u.c. Viņš ir arī vairāku rakstu autors žurnālā “Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis”. Visas G. Jansona publikācijas papildina paša izgatavoti celtnu plāni, fasāžu notinumi un grafiski izteiksmīgi rekonstrukciju zīmējumi, kuri uzskatāmi parāda kādreizējo izskatu daudzām līdz mūsdienām vienīgi drupās aplūkojamām viduslaiku ēkām.

G. Jansona lielais ieguldījums Latvijas kultūras mantojuma saglabāšanā ticis augstu novērtēts. 2001. g. viņš ievēlēts par Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktoru, 2004. g. — par Latvijas vēstures institūta korespondētājbiedru, 1999. g. Kultūrkapitāla fonds viņam piešķīra mūža stipendiju, bet par abām monogrāfijām 2004. un 2007. g. viņš saņēma “Kultūras mantojuma gada balvu”. G. Jansona plašās zināšanas izmantoja ne tikai pieminekļu aizsardzības speciālisti un muzeju darbinieki Latvijā, ar viņu konsultējās arī kolēģi no Vācijas.

Tā kā G. Jansonam nebija pēcnācēju, pēc aiziešanas mūžībā viņa seno lietu vākums un personīgais arhīvs nonāca Turaidas muzejrezervātā, pēc kura direktores Annas Jurkānes ierosmes tika sagatavots izdošanai G. Jansona atmiņu manuskripts. Autors to parakstījis ar dzimšanas apliecībā reģistrētajiem abiem vārdiem: Gunārs Alfrēds Jansons.

Grāmatas autora viegli plūstošā un bagātā valoda vispirms vada lasītāju cauri 19. gadsimtam, no kura saglabātās skopās arhīvu ziņas par vairākas paaudzes iepriekš dzīvojušiem radiem papildinātas ar precīzu dabas un arhitektūras ainavas raksturojumu. G. Jansona tēva ģimene cēlusies no Cīravas zemniekiem Kurzemē, un viņa dzimtas sānu atzaros ir gan pirmais Kurzemes tautskolotājs sagatavotājs Andrejs Bergmanis (1810–1869), gan rakstnieks Gunārs Janovskis (1916–2000). G. Jansona mātes ģimene nāk no Zemgales mazvāciešiem amatniekiem un kopš 19.–20. gs. mijas dzīvojuši Jelgavā. G. Jansona raitajā atmiņu stāstījumā iepazīstam viņa spilgtos bērnības iespaidus par ģimenes dzīvi 20. gs. 30. gadu Rīgas

Maskavas forštatē un skolas gaitām pilsētas centrā un Āgenskalnā, ciemošanās reizes vecāsmātes mājā pirmskara Jelgavā un pie mātes māsu ģimenēm Dzelzāmūrā Lielupes krastā, Daugavas malā pie Pļaviņām un Gulbenē. Ar pusaudža acīm skatīti Latvijas laikmetu grieži — krievu un vācu okupācijas varu maiņa, Otrā pasaules kara gadi Rīgā, kā arī aprakstītas bēgļu gaitas Kurzemes cietoksnī un pirmie pēckara gadi Rīgā. Bērnības atmiņā palikušos notikumus autors reizēm papildinājis ar nobrieduša vīra atziņām, īsām atmiņu skicēm no vēlākiem dzīves gadiem, kad iznācis atgriezties aprakstītajās vietās, kā arī ar nedaudzām literatūrā atrastām piezīmēm vai precizējumiem.

Atmiņas par G. Jansona mūža pirmajiem deviņpadsmit gadiem grāmatā aizņem vairāk nekā 400 lappušu. Divdesmit gadu laikā no 20. gs. 70. gadiem līdz 90. gadu vidum sarakstīto atmiņu stāstījumu autors beidz ar 1947. gadu, kad viņš vēl bija vidusskolēns. Kaut gan G. Jansona draugi mudinājuši uzrakstīt atmiņas arī par saviem darba gadiem,

dažādu apsvērumu dēļ viņš to nav darījis. Tomēr arī tagad G. Jansona sarakstītā atmiņu grāmata nav tikai vienas ģimenes dzīves hronika. Daudzie kultūrvēsturiski interesantie fakti par 20. gs. 30. gadu Rīgu un Jelgavu, ar laikabiedra acīm vērotie Latvijas okupācijas un Otrā pasaules kara notikumi un Kurzemes cietoksnī palikušo bēgļu ikdienas apraksti lasītāja acu priekšā uzbur spilgtas laikmeta ainas un ļauj labāk izprast no vēstures grāmatām zināmos sausus faktus. Autora stāstījumu veiksmīgi papildina daudzi desmiti fotogrāfiju gan no autora ģimenes arhīva, kas tagad glabājas Turaidas muzejrezervātā, gan sastādītāja A. Caunes seno pastkaršu un fotoattēlu kolekcijas. G. Jansona grāmata "Savas dzīves piemiņai" ir nozīmīgs avots ar vērtīgu informāciju gan vēsturniekiem un atmiņu pētniekiem, gan aizraujoša lasāmviela ikvienam, kas interesējas par Latvijas pagātnes notikumiem.

Ieva Ose
LZA akadēmiķe